

Književnost.

Slovenska književnost.

„Družba sv. Mohorja“ in „Slovenska Matica“.

„Narodna knjiga je i glavni plod duha vsakega naroda i glavno pospeševalo njegovega razvitka; da pač v nesrečnih okolnostih javnega življenja jedino sidro, koje ga od propasti čuva.“ (J. J. Strossmayer.) Gotovo! Glavni izvor dobri nravi in pravi vljudnosti vseh naobrazenih narodov so dobre knjige. Vsak naobrazeni in prosvetljeni narod ima bogato književnost; narodi brez duševne omike in lepe olike pa ne znajo ne pisma ne knjige.

„No, da knjiga bo zares pospešalo narodnega razvitka, ima prošiniti ves narod in vse njegove javne in zasebne odnošaje ter ves narod ima biti pozvan, da jo obdelava in neguje, da ji svoje umne sile posveti, da ji bo učitelj in učenec“ (Isti¹⁾). A da se knjiga v narodu razširi, v to pomorejo posebno književna društva. In tudi teh nahajamo razmerno več ali manj pri vsakem narodu ter za razne njega sloje, vrste in stanove.

Slovinci imamo glavna takšna zavoda dva: „Družbo sv. Mohorja“ in „Slovensko Matico“, katerima je načelni namen: prosveta naroda s pomočjo slovenske knjige. „Družba sv. Mohorja“ je namenjena zlasti preprostemu ljudstvu, „Slovenska Matica“ pak je odmenjena za razumništvo. Namen „Družbe sv. Mohorja“ je (§ 1.): „Podpirati pobožno, lepo obnašanje in ohranjevati katoliško vero med slovenskim ljudstvom“; a „Slovenski Matici“ je namen (§ 1.): „Slovenskemu narodu pripomoči do prave omike.“ Obe društvi tudi v obče delujeta vsako v svojem krogu in izdavatava knjige, kakoršne navadno ugajajo večini udov.

In tako bodi! Zakaj kakor smo rekli, književnost mora biti dobra in prava, mora bistriti um in blažiti srce, mora ustrezati narodovim potrebam in biti primerna njegovim posebnostim. Drugače književnost ne dosega namena, občinstva nikakor ne boljša, ampak je le kvari; narodu ni v rešitev, temveč še dostikrat v pogubo.

Književna dela „Družbe sv. Mohorja“ i „Slovenske Matice“ sama glasno in jasno govoré o poslovanju teh zavodov od njiju postanka sem pa do današnjega dné. Ako se ozremo na vseletno delovanje obeh književnih društev, moramo z radostjo priznati, da se uspešnemu delu poslednjih let ne more primerjati nobena doba njijinega obstanka, kažeta nam posebno lep napredek v naših časih. Bilo

je res v prvem času Mohorske družbe in Matice naše morebiti več navdušenja, več dobre volje in plemenitega požrtvovanja: a zaradi manjših duševnih in gmotnih sredstev ni bilo za slovensko knjigo one koristi, katero vidimo dandanes, ni bilo v delu onega uspeha, s katerim se moremo sedaj ponašati.

Naloga „Družbe sv. Mohorja“ in „Slov. Mat.“ je za naš slovenski narod toli važna, da ni odveč, ako sedaj po objavljenih ocenah lanskih knjig o tem še katero rečemo, posebe, ako opozorimo na njiju kulturno delo med Slovenci, kakor imata pri bratih Hrvatih jednako nalogo izvrstna zavoda: „Društvo sv. Jeronima“ in „Matica Hrvatska“.

Velika nesreča bi bila, ako bi si Slovenci že danes domišljali, da nam je naša narodnost zagotovljena, da našemu slovenstvu ni več nevarnosti. Takšno domišljevanje bi nas pogubilo. Mi smo danes še daleč od svojega smotra; ako ne napnemo vseh močij, da počasnost in duševno mrtvilo s sebe stresemo, lahko bi pri nepovoljnějšíh okolnostih zopet zaspali in zaspali tako, da bi se prebudili pozno, ali pa nikdar ne. Gmotno nam gre trda, a v kulturi imamo brez števila ovir. Kmet naš se je komaj zavedel, da več ne služi grajščaku, da je prost na svoji zemlji: ako nima voditelja, kateri bi ga zmerom in zmerom navduševal in vspodbujal za narodno stvar, takoj se zopet podá tujcu, da bo iznova roboval. Meščani naši poznajo z malo izjemo le tuje življenje. Kdaj se bo mogla narodnost opreti nanje? A na ta stanova se mora osnovati bodočnost našega naroda. In zato je prva dolžnost, da naši razumniki, kateri so vzrastli večinoma iz samega kmetstva, povzdignejo meščanstvo do slovenske samozavesti.

Za vzbujó slovenske samozavesti v omenjenih dveh stanovih pa imata uprav naša književna zavoda veliko nalogo. Ne čudimo se, da se je zlasti „Družba sv. Mohorja“ v poslednjih letih jako razširila med narodom; to svedoči, da je družba preprosti vrsti našega prebivalstva, kjer ima največ udov, zares potrebna in da ugaja naravi in volji tega občinstva.

Pa tudi „Slovenska Matica“, ako bo napredovala po sedanji poti, se bo v kratkem razširila med občinstvom, kateremu je namenjena, to je med našim meščanstvom. Doslej se je pač za meščanstvo pri nas storilo vse premalo. Posebno to je neugodno, da naše knjigotržnice z veliko vneemo širijo tujo knjigo, a le po malem slovensko. Koliko raznih nemških maloprida romanov in raznih drugih slovstvenih stvari se raznese vsako leto po Slovenski zemlji! Naša Matica naj goji v prvi vrst

¹⁾ Prim. „Slov. Prijatelj“ X. 1861, 50, 51.

znanstveno književnost kolikor možno izvirno. Poleg znanstvene naj Matica pospešuje tudi knjigo leposlovno in sicer izvirno, kakoršna je našim razmeram primerna. Naj se ne dá zavesti od nikake druge mu struje, da bi podajala našemu občinstvu hrano, katere ne more prebaviti, nauke, katere mu pojmove bolj motijo, nego bistrijo. Žal, da se je tudi pri nas že mnogo potisnilo v svet, kar baš ni najbolje odgovarjalo naši naravi in našim okoliščinam.

Vsakemu človeku ne more nikdo ustrezati. Tudi naši družbi ne moreta. Pri vsakem občestvu je zmerom tudi nekaj členov, kateri imajo posebne nazore, težnje in potrebe. O tem je odbor „Družbe sv. Mohorja“ itak že sam pripomnil (v Koledarju 1883, str. 147) govoré: „Morebiti, da vse bukvice ne bodo vsem družbenikom prav po volji; pa kdo se bo temu čudil? Družba ima po vseh pokrajinah slovenske zemlje svoje ude; v njej so zastopani vsi stanovi človeške družbe, od preprostega kmeta do slovečega učenjaka, od mladega šolarja do osivelega starčka — kdo bi mogel vsem tem popolnoma ustreči!“ In isto treba reči o „Slovenski Matici“. Z ozirom na to je dobro, da naši družbi izdajata tudi takšne knjige, kakoršne ne spadajo v njiju delokrog. Ta ali ona knjiga iz cele vsakoletne zbirke vendar ugaja udu in ta ga pridržuje, da vstraja pri družbi.

Naposled še jedno! „Družba sv. Mohorja“ in „Slovenska Matica“ naj oskrbljujeta vse naše občinstvo s slovensko knjigo. Ker pa Slovenci nimamo domačih založnikov, naj bi Mohorska družba i Matica bila tudi slovenska založnika, prevzemaje od slovenskih pisateljev dela, katera spadajo v njiju krog.

Pač opravičena je velika čast, katero dajemo tema književnima zavodoma našima. A zato nam boji vzajemno geslo narodno: Da živi, da raste, da cvete i „Družba sv. Mohorja“ i „Slovenska Matica“, ponos naroda slovenskega! *Andrej Fékonja.*

„*Voditelj v bogoslovnih vedah.*“ Izdaje profesorji kn.-šk. bogoslovja v Mariboru. Urejuje Frančišek Kovačič, profesor bogoslovja. Leto I. Zv. 1. V Mariboru, 1898. Tisek tiskarne sv. Cirila v Mariboru. Vel. 8°. Str. 72. Cena štirim zvezkom na leto 1 gld. 20 kr. — Nov znanstven slovenski list, ki ga urejuje naš bivši marljivi sotrudnik gosp. Frančišek Kovačič. Sedaj samo opozarjamo na to novo delo; kaj več izpregovorimo pozneje.

„*Slovenski čebelar.*“ Tako je ime novemu strokovnemu listu, ki ga izdaje „Slovensko čebelarstvo“ v Ljubljani, a urejuje gosp. Fr. Rojina. List izhaja vsak mesec na pol poli in stane 1 gld. na leto. Društveniki „Slovenskega čebelarstva“ ga dobivajo zastonj. Tudi o tem listu kaj več o priliki.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1897.

Vrieme. Crtica iz meteorologije. Napisao Oton Kučera. Sa 113 slika i 6 karata. Zagreb. 1897. Vel. 8°. Str. 351. Cena 2 gld. 50 kr. — „Mat. Hrv.“ je izdala že lepo vrsto poljudno-znanstvenih del, katera so po vsebini in zlasti po lepi obliki v čast hrvaški književnosti. V to vrsto spada tudi naša knjiga „Vrieme“, katere pisatelj nam je dobro znan, zakaj spisal je že „Crte o magnetizmu i elektricitetu“ in „Naše nebo“, kar smo ocenili prejšnja leta v tem listu. Pisatelj nam opisuje najprej „Uzdušni ocean“ ali atmosfero, ki je okrog zemlje, potem toplino kot vzrok vsem vzdušnim ali zračnim pojavom, nadalje o pritisku ali tlaku v vzduhu, o vodi v vzdušnem oceanu, o njega gibanju ali o vetrovih, o svetlobi vzduha, o podnebjju, o raznih oblikah viharjev in naposled o ugiibanju ali napovedovanju vremena. Vse te dele pa razlaga pisatelj prav umevno in zanimivo; zlasti rad vpleta razne zgodovinske dogodke, da je razkladanje ne samo jasnejše, ampak tudi mičnejše. Dobre in lepe podobe predočujejo različne predmete. Beseda je vseskozi umevna, mnogo bolj, nego je semtertje celó pri hrvaških pripovednikih; pisatelj hoče, da ga čitatelj umeva. Zato smemo to delo imenovati vsestransko dobro in le željo izreči, da bi vrli gospod pisatelj na ta način obdelal še marsikako stroko prirodnega znanstva.

August Šenoa. *Sabrane pripovedi.* Izdaje „Matica Hrvatska“. Svezak osmi. 8°. Str. 378. Cena 1 gld. 50 kr. — Evo ga, „Prosjaka Luka“: zopet smo ga srečali, kakor malone pred dvajset leti v „Zabavni knjižnici“ Matice Hrvatske. Druga povest tega zvezka je „Branka“ iz „Vienca“ leta 1881. Ni nam treba ocenjevati obeh spisov, ker nista nova, pač pa lahko rečemo, da je naročnikom, posebno novim, ž njima jako ustrezno.

Prievodi grčkih i rimskih klasika. V tej zbirki smo dobili letos dva zvezka: Svezak četrnaesti: *Gaja Julija Cezara rat.* Preveo, uvod, bilješke napisao Koloman Rac. Sa dva priloga (19 slika). 8°. Str. 344. Cena 1 gld. (oz. 1 gld. 50 kr.). Prevod je točen in dokaj umeven. Na koncu knjige so opazke in naposled še „Rječnik geografskih imena i ratnih starina“. Dve prilogi s slikami pojasnjujeta vojne priprave rimske.

„Svezak petnaesti: *Platonovi Kenophonov Symposium.* Preveo, uvod i bilješke napisao Franjo Petračić.“ 8°. Str. 146. Cena 40 kr. (oz. 60 kr.). Dve jako znameniti stari deli v dobrih prevodih. Tudi tu so na koncu opazke in pa „kazalo“ lastnih imen in važnejših izrazov.

Tako smo videli, da je lani „Matica Hrvatska“ zopet častno izpolnila svojo nalogo. Jednako hoče i to leto.

F. L.